

Az olvasó katonákért

Olvasótoborzás és olvasóvá nevelés egy honvédségi könyvtárban

A honvédségi könyvtárak olvasótábora a bevonulás-leszerelés ritmikusságával kicserélődik, ezt a körülményt az olvasótoborzásnak nem szabad figyelmen kívül hagynia, olvasótoborzási terveink ennyi időre érvényesek.

Az olvasótoborzás előkészítése — olvasófelelősök

A tervszerű olvasótoborzást megelőzően kérdőívet állított össze könyvtárunk, s megkért minden könyvtártagot, hogy kitöltve juttassa vissza a könyvtárba. A válaszok alapján nagyon sok problémára figyeltünk fel. Például ki lehetett deríteni az olvasók elmaradásának okát, az állománygyarapítás gyengéjét, továbbá azt, hogy a nyitvatartási idő egy időszakban nem a legmegfelelőbb volt.

Könyvtárunk azt a célt tűzte ki, hogy a beiratkozott olvasók számát felemelje, és a sorállományú katonák 85—90%-át könyvtári olvasóvá tegye. A hivatásos tisztek többsége már korábban is könyvtári tag volt, mivel a munkájához szükséges irodalom nagy részét rendelkezésére tudta bocsátani az alakulat könyvtára. Ezért a tisztek körében kevesebb olvasótoborzási tennivaló akadt. A munka tényleges megkezdésekor a könyvtár állományának, gyarapodásának figyelembevételével mindenekelőtt hozzávetőlegesen meghatároztam, hogy a könyvtár kb. 900 olvasó ellátására képes, ha azt tartom szem előtt, hogy egy olvasóra 10 kötet könyv jusson. Megvizsgáltam továbbá, hogy az állománycsoportok kielégítik-e a különféle olvasórétegeket. Egy példa erre: nálunk a legkeresettebbek a műszaki és az új szépirodalmi könyvek, kiadványok voltak. Az olvasók a személyes beszélgetések alkalmával is a műszaki könyvállomány hézagosságát, elavultságát rótták fel a könyvtárnak. A beszélgetések alkalmával megkértem az olvasókat, hogy írják be a kívánságfüzetbe, milyen műszaki könyveket kölcsönöznének, ha lennének a könyvtár állományában. Az igények felmérése után az alakulat műszaki tisztjének segítségével pótoltuk a hiányokat, és a továbbiakban is vele egyetértésben rendeltük meg a technikai könyveket. Különös figyelmet fordítottunk az új magyar- és világirodalmi művekre is.

A toborzás munkája nem korlátozódott kizárólag a könyvtárosra. Meg kellett teremteni a könyvtár társadalmi bázisait is. Erre jó alkalmat adott az alakulat szervezésében éppen akkor folyó KISZ továbbképző tanfolyam. Ezért a KISZ kulturális felelősöknek ismertető előadást tartottam az Olvasó népert, illetve az Olvasó ifjúságért mozgalom célkitűzéseiről és az Olvasó katonákért mozgalomról, mely része az Olvasó ifjúságért mozgalomnak.

Az Olvasó katonákért mozgalom is kettős célt tűzött maga elé: a ma még nem olvasó katonafiatalokkal megszerettetni a könyvet, és egy életre szóló olvasási igényt ébresztetni bennük, illetve a már könyvbarát fiatalok olvasási kultúráját emelni, irodalmi ízlésüket formálni, művelődési készségüket fejleszteni. Ezeket a célkitűzéseket a könyvtárra nézve is követendőnek tartottam. Előadásomban felhívtam a figyelmet arra, hogy minden alegységben célszerű lenne olvasófelelőst választani. Erre a funkcióra a legjobb irodalmi műveltséggel rendelkező fiatal megválasztását javasoltam. Az olvasófelelősök tájékoztatják a katonákat a könyvtár rendezvényeiről, kapcsolatot tartanak a könyvtár és az olvasók között, segítenek a könyvtárnak az olvasótoborzásban, népszerűsítik a rendezvényeket, s közreműködnek ezek lebonyolításában stb. Havonta megbeszélést tartok az olvasófelelősökkel. Ilyenkor megbeszéljük a havi programból adódó feladatokat, teendőket és egyéb, a könyvtárral kapcsolatos problémákat.

Propaganda-formák

Az olvasófelelősök hálózatának kiépítése a munkában csak az első lépés volt. A továbbiakban előtérbe kellett helyezni a propagandát. A frissen bevonult fiatalok részére csoportos könyvtárlátogatást szervezünk, melyen minden alegység részt vesz. A félórás könyvtárbeutazás alkalmával arra is felhívtam a figyelmüket, hogy a *csapatrádió* kéthetenként csütörtöki napon könyvismertetést, illetve Könyvtári híradót közvetít. Ez előre rögzített anyag, melyet az időszerűség jegyében állítunk össze — különös tekintettel az évfordulókra. A *csapatklub* havonta stencilezett *Tájé-*

koztatót ad ki. Ebben a központi műsorokon kívül a könyvtár rendezvényei is szerepelnek. (Ezenkívül közöljük benne, hogy milyen új könyvek érkeztek, s közülük egy-kettőt röviden ismertetünk is.)

A későbbi beiratkozásokhoz már igénybe veszem az olvasófelelősök segítségét. Megbeszéljük, hogy egy-egy olvasófelelős milyen időpontban hozza magával a beiratkozni szándékozókat. Segít nekik a könyvtáron belüli eligazodásban, elmagyarázza az őrjegy használatát stb. (Ez idő alatt a könyvtáros újabb olvasócsoporthal tud foglalkozni, vagy éppen a katalógus használatával ismerteti meg az érdeklődőket.)

A propaganda tervezésében igyekeztünk mind szélesebb skáláját alkalmazni a már kialakult módszereknek. Színes, nagyméretű plakátokat készítettünk, s ezeket a legforgalmasabb helyen (például a legénységi étterem előterében) állítottuk ki. Az irodalom népszerűsítésére felhasználtuk az új könyvek tablóra felragasztott borítóit. (Ennek előnye, hogy alegységeknek is ki tudjuk adni, tehát még azok is felfigyelhetnek rá, akik nem fordultak meg a könyvtárban.) Miután e formát alkalmaztuk, az olvasófelelősök álltak elő a kéréssel, hogy a könyvtártól könyvborítót kapjanak, s ők maguk is igyekeztek tablót készíteni, vagy éppen a faliújságot színesebbé tenni egy-egy könyv bemutatásával. Ezenkívül egy adott időszak — például egy hónap — új könyveinek borítóit a fülszövegekkel felragasztjuk fekete lapokra, és mint a fényképalbumot, összefűzve elhelyezzük az olvasóterem egyik asztalán. Ezt az albumot gyakran forgatják az olvasók.

A kiállításoknak legegyszerűbb formáját alkalmazom. Az *Új könyveink* felirat alatt minden különösebb tagolás nélkül helyezem el a könyveket. Megfigyeltem, hogy a rendszeresen olvasó könyvtártagok első útja ehhez a polchoz vezet. Gyakoriak a tárgyköri kiállítások is. Ezek összeállításához fő segédletem a Könyvtártudományi és Módszertani Központ közreműködésével kiadott eseménynaptár.

Emléksarok névvel rendszeresen készítünk apróbb kiállításokat egy-egy író, költő születésének (halálának) évfordulója alkalmából. A költő vagy író arcképe mellett szöveggel utalunk az évfordulóra, s műveiből 2—3 könyvet mutatunk be. A tematikus kiállításokból *A repülés története*, *Az úrhajózásról*, *A katonai alakja az irodalomban* címmel megrendezetteket említtem. A kiállításokat a legtöbbször a könyvtár olvasótermében helyezük el, így közvetlen kapcsolatba kerülnek a könyvtárlátogatókkal.

Nagyobb esemény, évforduló alkalmával reprezentatív kiállítást is rendeztünk már, ilyen volt például az *500 éves a magyar könyvkiadás*, melyet a Zrínyi Katonai Kiadó segítségével és a helyőrségi klub könyvtárával közösen mutatunk be, és amelyet könyvvásárlással kötöttünk egybe. Ilyen nagyméretű kiállításra kiskönyvtár egy maga nem vállalkozhat, ezért fogadtuk szívesen a felsőbb szerv segítségét, és közös erővel, megfelelő kiállítási anyaggal méltón tudtuk bemutatni a könyvkiadás fejlődését.

Irodalmi rendezvények

Évente körülbelül két író-olvasó találkozót rendezünk. Előzetesen megkérdezzük az olvasókat és megvizsgáljuk a művek kölcsönzésének gyakoriságát, így állapítjuk meg a meghívandó író személyét. Ilyen alapon esett a választás például *Moldova Györgyre*, akinek művei nagyon népszerűek a katonafiatalok körében is. Nagy érdeklődés előzte meg az író megérkezését, s igen érdekes, színes, szinte baráti találkozó jött létre. Természetesen a találkozóra megfelelő előkészületek is folytak. Azoknak, akik szívesen és gyakran olvasnak Moldova könyveket, meghívót küldtünk és rőplapot is készítettünk. Hasonló szervezési munka előzte meg a közelmúltban elhunyt *Simon István* Kossuth-díjas költővel szervezett találkozót.

A két találkozó után megállapíthattuk, hogy az alkalmazott propaganda segítségével sikerült elérnünk a kívánt eredményt. Mindkét alkalommal a mai magyar irodalom és költészet iránt érdeklődő, nagyszámú hallgatóság gyűlt össze.

Szólnom kell a könyvankétról is. Ennél a rendezvénytípusnál elsősorban azok az olvasók jönnek számításba, akik már elolvasták a könyvet. Sajnos, már több ízben kudarcba fulladt a vállalkozásom. Pedig úgy éreztem, hogy a könyvankét megfelelően elő van készítve. Az érdeklődők (vagyis azok, akik elolvasták a könyvet) meghívót kaptak, és a *csapatrádió* útján, de személyesen is felhívtam rá a figyelmüket. A levezetésre hol irodalom szakos tanárt, hol pedig a tanácsai könyvtár egyik könyvtárosát kértem fel. Sajnos, az ankét megkezdése előtt derült ki, hogy éppen azok, akik elolvasták a könyvet vagy érdeklődtek iránta, nincsenek ott, mert szolgálatba léptek, vagy egy váratlan gyakorlat megakadályozta jelenlétüket. Így a könyvankét folyton akadozott, vontatott volt. Inkább tájékoztató előadásra hasonlított, mint könyvankétra. Az igazat megvallva a könyvtárosra sem vetett jó fényt ez.

Fél év eltelte után már le lehetett mérni az olvasótoborzás eredményét. A célt, hogy a sorállományú katonák 85—90%-a rendszeresen olvasson, a nyilvántartásaim alapján nem tudtam elérni, csak 82%-os végeredményt kaptam. Ehhez azonban hozzá kell számítani, hogy nálunk is gyakoriak az ún. „zugolvasók”.

Ez a csúnya kifejezés azt takarja, hogy igen szép számban akadnak olyanok, akik a könyvtárba nem iratkoznak be, de rendszeresen olvasnak, a barátjuk vagy körletársuk által kölcsönzött könyveket forgatják. Emiatt a tényleges olvasók létszáma nem mutatható ki pontosan. Igyekszünk ezt a helyzetet megszüntetni, de teljesen felszámolni nem lehet. Szerintem ez a gyakorlat csak annyiban bírálható, hogy az olvasó nem a saját ízlése és igénye alapján választja ki olvasmányait. Elítélni nem lehet, mert a célt, hogy minden katona olvasson, végeredményben ezen az úton is elérhetjük vagy legalábbis megközelíthetjük.

Olvasó katonák

Az olvasótoborzás ideje alatt lényegesen megnőtt a beiratkozók száma, de azért módomban állt néhány olvasónak az útját figyelemmel kísérni. Nagy öröm volt számomra P. I. beiratkozása, aki csak a leszerelés előtt két hónappal szánta rá magát erre a lépésre. *Mezőgazdasági munkás*, 8 általános iskolai végzettséggel, parasztszaladgyermeke. Szüleivel tanyán él, ahonnan távol van a könyvtár és minden szórakozási lehetőség. Eddig nem tudott magának időt szakítani az olvasásra. Eleinte csak mint kísérő jött a könyvtárba. Hagytam szétnézni, szemlélődni. Később már egyedül is rendszeresen jött, de csak a folyóiratokat böngészte. Aztán lassan-lassan megbarátkozott a könyvtárral, érdeklődött, hogy milyen könyveket lehet kölcsönözni. Végül beiratkozott. Elsősorban az ifjúsági könyveket kereste, Cooper, Karl May műveit és a hasonló könyveket kölcsönözte. Igyekeztem vele a legnagyobb tapintattal foglalkozni, nehogy rendkívüli érzékenysége és kisebbségi érzése miatt elriasszam. Hiszen már az is nagy eredmény volt, hogy beiratkozott és kéthetenként vagy rövidebb időközben, rendszeresen kölcsönzött könyveket. Remélem, hogy leszerelése után is megkeresi a legközelebbi könyvtárat, és rendszeres olvasóvá fejlődik az idők folyamán.

D. P. nem kis gondot okozott nekem. Gimnáziumi érettségivel rendelkezik, *munkácsaládból származik*. Kezdetől fogva csak szentimentális, szerelmes könyveket keresett és kölcsönzött. Minden egyéb témájú szépirodalmi könyvet határozottan visszautasított. Több alkalommal is elbeszélgettem vele, de nem sikerült más belátásra bírni. Indoka az volt, hogy a katonai kiképzés és a rendszeres szolgálat kifárasztja, és a komolyabb irodalmat nem tudja élvezni, számára az nem nyújt kikapcsolódást. Az olvasást ugyanis a katonai szolgálat ideje alatt kikapcsolódnak és nem tanulásnak tekintik. Majd leszerelés után a polgári életben, úgymond, „behozza a lemaradást”. Ez az olvasó minden igyekezetem ellenére sem tudott tovább fejlődni, hogy magasabb színvonalú könyveket is olvasson.

K. P. *értelmiségi családból származik*. Egyetemet végzett, társainál idősebb és megfontoltabb olvasó volt. Mindig a legújabb világirodalmi műveket és magasabb színvonalú szakmai könyveket kereste. Elmondta, hogy családtagjai havonta rendszeresen vásárolnak könyveket, kb. 1500 kötetes könyvtáruk van. Nagy érdeklődéssel fogadja a technikai szakkönyveket (újdonságokat is), valamint a mai magyar és világirodalom legfrissebb termését. Könyvtári tagsága középsikolás korában kezdődött. Igen igényes és gyors olvasó, volt olyan hét, hogy kétszer is kölcsönzött. Rám hárult az a feladat, hogy igényeinek megfelelő könyvekkel ébren tartsam érdeklődését, s ez néha bizony gondot okozott számomra.

Megemlíthetném N. K.-t is. Gimnáziumot végzett, érettségizett fiatalember, foglalkozása *rádió- és tv-műszerész*. Apja kisiparos, az ő műhelyében dolgozik. Saját elmondása szerint általános iskolai tanuló korától állandóan olvas, rendszeresen jár könyvtárba. Az itteni könyvtári tagságának kezdetén csak a szakmájába vágó műszaki könyveket kölcsönözte. Később többszöri beszélgetés után a mai magyar irodalom iránt is érdeklődni kezdett. Kovai és Mesterházi könyveit kereste. De mint később kiderült, nem tud és nem szeret válogatni (ezért vitt ki eleinte csak műszaki könyveket). Ha lehet, a könyvtáros válogasson neki. (Megfigyeltem, hogy mikor a könyvtárban többen voltak, és nem tudtam vele hosszabb időn át foglalkozni, inkább nem választott szépirodalmi könyveket.) Számomra azért volt nehéz az ő esete, mert ha csak egy olyan könyvet is adok a kezébe, ami nem nyeri meg a tetszését, csalódik bennem, és esetleg ismét visszafordul a műszaki könyvekhez, egyoldalú marad érdeklődése.

Báthori Béláné